

සමන්තකූටවණ්ණනාව අන්තර්ගතය පිළිබඳ විවරණයක්

ආධුනික කථිකාචාර්ය වැලිවිට සොරක හිමි

ආරම්භය:-

ක්‍රි. පූ. 6 වන සියවසේ සිට වර්තමානය දක්වා ම ක්‍රමානුකූල ව දියුණු වෙමින් පැවතගෙන ආ පාලි සාහිත්‍ය ඉතිහාසය තුළ ගද්‍ය, පද්‍ය හා මිශ්‍ර යනුවෙන් විවිධ සාහිත්‍යාංග බිහි වී ඇත. පෘථුල ලෙස සලකා බැලීමේ දී එය ප්‍රධාන ශීර්ෂ කිහිපයක් යටතේ වර්ග කළ හැකිය. ඉන් පළමුවැන්න බුද්ධ ධර්මය අන්තර්ගත ත්‍රිපිටක පාළියයි. මේවා ක්‍රි. පූ. 6 වන සියවසේ සිට 3 වන සියවස දක්වා වර්ධනය වෙමින් පැවතගෙන ආවේය. දෙවැන්න ත්‍රිපිටකයෙන් පසුව හා අට්ඨකථා රචනා වීමට ප්‍රථම රචිත යැයි සැලකෙන කෘතීන්ය. මේ යුගයට අයත් වන්නේ නෙත්තිප්පකරණ, ජේටකෝපදේස, මිලින්ද පඤ්භ හා සුත්තසංගහ යන කෘතීන්ය. මීට අමතර ව වර්තමානයේ විද්‍යමාන නොවුණත් බොහෝ ග්‍රන්ථ මේ යුගයට අයත් ව පැවතුණේ යැයි විද්වතුන්ගේ මතයයි. තුන්වැනි කොටසෙහි බුද්ධසෝෂ හිමියන්ගේ ද ඔහුගේ සමකාලීනයන්ගේ හා පශ්චාත්කාලීනයන්ගේ ද අට්ඨකථා කෘතීන්ය. ත්‍රිපිටකයට කරන ලද විවරණ ග්‍රන්ථ වන මේවා පස්වෙනි ශතවර්ෂයේ පටන් සංගෘහිත වුවත් ඊට ප්‍රථම නිසැක වශයෙන් ම පුරාණතර ලේඛනයන් තිබෙන්නට ඇතැයි සැලකිය හැකිය. සතර වෙනුවට පොළොන්නරු යුගයේ රචිත ටීකා ග්‍රන්ථ බිහි වීම දැක්විය හැකිය. පස්වෙනි කොටසෙහි ලා ගිණිය හැක්කේ පොළොන්නරු යුගයේ සිට වර්තමානය දක්වා නොයෙක් වකවානුවල නොයෙක් විද්වතුන් විසින් වංසකථා, ව්‍යාකරණ, කාව්‍ය, ප්‍රකරණ, ඡන්දස්, කෝෂ හා අන්‍ය ලෞකික විෂයයන් අලලා රචනා කරන ලද ග්‍රන්ථයන්ය.

මෙකී සාහිත්‍යාංග අතරින් පාලි පද්‍ය කාව්‍ය ග්‍රන්ථ ඉදිරි පියවරක් තබා ඇත්තේ පොළොන්නරු යුගයෙන් පසුවය. පාලි පද්‍ය සාහිත්‍ය අතර දක්නට ලැබෙන සද්ධම්මෝපායන, රසවාහිනී වැනි කෘතිවල තෙරුවන් ගුණ, පාපයෙහි ආදීනව, කුසල් වැඩීමේ අගය විස්තර කෙරේ. දායාවංස, බෝධිවංස, ථූපවංස, ධාතුවංස, ඡකෙසධාතුවංස වැනි කෘතිවල ආගමික වස්තූන් විෂය කොටගත් තොරතුරු අන්තර්ගත වේ. හත්ථවනගල්ලවිහාරවංස, සමන්තකූටවණ්ණනා වැනි කෘතිවල ආගමික සිද්ධස්ථාන පිළිබඳ තොරතුරු අන්තර්ගත වේ. මහාවංස, දීපවංස, සාසනවංස, අභිනව සාසනවංස වැනි කෘතිවල ජාතික හා ආගමික ඉතිහාසය වස්තු විෂය වී ඇති අතර ජීනවර්ත, මහාකස්සපත්ථෙරවර්ත, සාරිපුත්තත්ථෙරවර්ත වැනි කෘතිවල බුදුන්ගේ හා ශ්‍රාවකයන්ගේ ශ්‍රේෂ්ඨ චරිත වර්ණනා කර තිබේ. මෙම ග්‍රන්ථ අතරින් බොහෝමයක් 'වංස' නාමයෙන් හඳුන්වා තිබුණත් ඒවායෙහි ඇත්තේ ගද්‍ය, පද්‍ය හෝ මිශ්‍ර යන කාව්‍ය ලක්ෂණ නිසා කාව්‍ය සාහිත්‍යයට අයත් කෘති යැයි හැඳින්විය හැකිය. සම්පිණ්ඩනය කර දැක්වීමේ දී මේ සියලු ම ග්‍රන්ථයන්හි ආගමික, දේශපාලනික, සාමාජික තොරතුරු අන්තර්ගත වී තිබේ. එයින් බොහෝමයක් ග්‍රන්ථවල දක්නට ලැබෙන්නේ බෞද්ධ පූජනීය වස්තූ, පුද්ගල, හෝ ස්ථාන පදනම් කරගෙන ඒවා වර්ණනාවට ලක් කිරීමය. මහාවංසයේ තේමාව වන්නේ ඉතිහාස කථා පුවත ගෙන ඒම වුවත් සෑම පරිච්ඡේදයක් අවසානයේ ම එන බොහෝ ගාථා ආගමික නැඹුරුතාවයකින් යුක්තව රචනා කර තිබේ. එපමණක් නොව පරිච්ඡේද අවසානයේ එන "ඉති සුජනප්පසාද සංවෙගාය කතෙ

මහාවංසෙ.....පරිච්ඡේදො”² යන පාඨයෙන් කියවෙන්නේ “මෙසේ හුදී ජනයාගේ පහත් සංවේගය පිණිස කළ මහාවංසයේ අසවල් පරිච්ඡේදය” අවසන් වන බව කියාය. එයින් මහාවංස කතුවරයා අපේක්ෂා කර ඇත්තේ මේ තුළින් සමාජයට දහම් පණිවිඩයක් ලබා දීමටය.

සමන්තකුට වණ්ණනාව

ග්‍රන්ථය කියවන පාඨකයාගේ සිත් සතන් තුළ ආගමික නැඹුරුතාවය ඇති කරලීම සෑම කාච්‍ය ග්‍රන්ථයකට ම ආවේණික වූවක් යැයි කිව හැකිය. සමන්තකුටවණ්ණනා කාච්‍යය ද එම ගණයෙහි ලා සැලකිය හැකි ග්‍රන්ථයකි. මෙය රචනා කර ඇත්තේ අරණ්‍යවාසයට අයත් රාහුල නම් තෙර නමකගේ ආරාධනයෙන් 13 වනසියවසේ විසූ වනවාසී වේදේහ නම් තෙරනමකි. අරණ්‍යවාසී සඟ පරපුර ග්‍රාමවාසී සඟ පරපුර මෙන් ම පාලි සාහිත්‍යයේ මෙන් ම බෞද්ධ ආගමික දියුණු ව උදෙසා අනුපම මෙහෙයක් ඉටුකළ සංඝ පරම්පරාවකි. මුත්වහන්සේ පොළොන්නරු පරාක්‍රමබාහු රාජ්‍ය සමයේ සිදුකළ ශාසන සංශෝධනයෙන් පසු සංඝරාජ පදවියට පත් වනරතන ආනන්ද නම් තෙරෙ කෙනෙකුගේ ශිෂ්‍යවරයෙකු බව ග්‍රන්ථාවසානයේ එන කර්තෘ සංදර්ශන ගාථාවලින් පෙනේ.³ මොහු බ්‍රාහ්මණ වංශිකයෙකු වන අතර සිංහල ශබ්ද ලක්ඛණ නම් ග්‍රන්ථයක් කළ බව ද සඳහන් වේ. මේ සද්දලක්ඛණය වනාහි සිංහල භාෂාවේ ව්‍යාකරණය සඳහා රචනා වී ඇති මහාර්ඝ ග්‍රන්ථයක් වන සිදත් සඟරාවයි. නිගමන ගාථාවල එන විස්තරයට අනුව සද්දලක්ඛණය පිළිබඳ එහි සඳහන් වීම නිසා සමන්තකුට වණ්ණනාව මුත්වහන්සේගේ දෙවෙනි කෘතිය සේ සැලකේ. අනෙක් ග්‍රන්ථය වන්නේ රසවාහිනියයි. එය අවසානයට රචිත කෘතියයි.

විල්හෙල්ම් ගෙගර් හා ගුණපාල මලලසේකර යන විද්වතුන්ගේ මතයට අනුව මුත්වහන්සේ ක්‍රි. ව. 14 වන සියවසේ විසූ තෙරනමකි.⁴ කේ. ආර්. නෝර්මන් මහතා දක්වන්නේ 13 වන සියවසේ අග භාගයේ හෝ 14 වන සියවසේ මුල් භාගයේ සිටින්නට ඇති බවය.⁵ වාල්ස් ගොඩකුඹුර මහතාගේ මතය වන්නේ ද මුත්වහන්සේ 13 වන සියවසේ විසූ තෙරනමක් ලෙසය.⁶ පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත හිමියන්ගේ මතයට අනුව වේදේහ හිමියන්ගේ ආචාර්යවරයා වූ වනරතන හිමියන් මහා පරාක්‍රමබාහු රජුට පෙර විසුවෙකි. ඒ අනුව වේදේහ හිමියන් ද මහා පරාක්‍රමබාහු රජුගෙන් ටික කලකට පසු වැඩසිටි තෙරනමක් යැයි පෙන්වා දිය හැකිය.⁷ කෙසේ නමුත් ඓතිහාසික වාර්තාවලට අනුව මේ කාලය වනවිට වේදේහ හිමියන් අයත්ව සිටි අරණ්‍යවාස සම්ප්‍රදායේ මූලස්ථානය වූයේ පලාබත්ගලයි. (පාලි-පුට්ඨනකසෙල) සමන්තකුට වණ්ණනාවේ ආරාධකයා වූ රාහුල හිමියන් හා වේදේහ හිමියන් සමනොල කන්ද පෙනෙන තෙක් මාතයෙහි වූ පලාබත්ගල සේනාසනයක වැඩ වෙසෙමින් මෙම සාහිත්‍ය කාර්යය කළේ යැයි අනුමාන කළ හැකිය. තමන් සිටි දිසාවට පූර්ව දිශාවෙන් සමනොල කන්ද පිහිටි බව කතුවරයා ග්‍රන්ථාභ්‍යන්තරයෙහි එන එක් ගාථාවකින් පෙන්වා දෙයි.

“සමන්තවක්ඛු වූ බුදුරජාණන් වහන්ස, මහි කාන්තාවගේ ඔටුන්නෙහි ශ්‍රීය උසුලන්නා වූ යම් මේ පර්වතයක් මෙයින් පෙර දිශාවෙහි පෙනේ ද? ලෝ වැසි තෙමේ මාගේ වාසස්ථානය වූ ඒ පව්ව සමන් කුළ යයි දනී”⁸

“සමන්තකුට වණ්ණනාව” යන නමෙහි තෙරුම සමන්තඵ පච්ච පිළිබඳ වර්ණනාව යන්නයි. ඒ අනුව බුදුන් තෙවෙනි වර ලක්දිවට වැඩම කළ අවස්ථාවේ සමනොල කන්දේ පිහිටුවන ලද සිරි පා සලකුණ පිළිබඳ ව වර්ණනාව මෙහි ඇතුළත් ය. එහෙත් එහි වැඩි ප්‍රමාණයක් ගාථා වෙන් වී ඇත්තේ බුද්ධ චරිතය විස්තර කිරීම සඳහාය. ඒ සඳහා ගාථා 796 න් ගාථා 600 ක් පමණ යොදාගෙන ඇත. බුදුන් තෙවෙනි වර ලක්දිවට වැඩි අවස්ථාවේ සුමන සමන් දිව්‍ය රාජයාගේ දිව්‍යමය වූ ආහාර පාන වළඳා ඔහුට ධර්ම දේශනා කොට ලෝකවාසී සත්වයා කෙරෙහි අනුකම්පාවෙන් පර්වත මුදුනට වැඩම කොට තම පා සලකුණ එහි සටහන් කළ බව මහාවංසයේ ද සඳහන් වේ.⁹සමන්තකුට වණ්ණනාවේ බුද්ධ චරිතය වර්ණනා වන නිසා පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත හිමියන් පෙන්වා දෙන්නේ මෙය බුද්ධචරිත කථාවක් හැටියටය.¹⁰බුද්ධ චරිතය පිළිබඳ විස්තර වැඩි වශයෙන් දක්නට ලැබෙන්නේ ජාතක අටුවා නිදානයේ වන අතර එම ග්‍රන්ථය ද රචනා වී ඇත්තේ අට්ඨාකථාවලට පසුවය. එසේම මෙහි අන්තර්ගත තොරතුරු මුල් නිකාය ග්‍රන්ථයන්හි හා මහායාන බෞද්ධ සංස්කෘතියෙහි පිළිගැනෙන බුද්ධ චරිතයට වඩා වෙනස්ය. බුද්ධ චරිතය පිළිබඳ ව විස්තර වන අනෙක් ග්‍රන්ථ වන්නේ ජනාලංකාර ජනවර්තය හා ජනවංස යන කාව්‍යයෝය.මේ කෘති අතරින් ජනවර්තයේ බුද්ධ චරිතය පිළිබඳ වැඩි විස්තරක් දැකිය හැකිය. එහෙත් වර්ණනා වාතුර්‍ය අතින් සමන්තකුට වණ්ණනාව ප්‍රමුඛස්ථානයෙහි ලා සැලකිය හැකිය.¹¹

සමන්තකුට වණ්ණනාව කාව්‍යාත්මක වටිනාකමකින් යුත් ග්‍රන්ථයකි. එය බුද්ධචරිත ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් ද, ඓතිහාසික ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් ද, ධර්ම ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් ද අගය කළ හැකිය. බුද්ධචරිත ග්‍රන්ථයක් වන්නේ තෙවෙනි වර ලක්දිවට වැඩම කරන තෙක් බුදුරජුන්ගේ චරිතය විස්තර වන නිසාය. ඓතිහාසික වශයෙන් වැදගත් වන්නේ සුමන සමන් දිව්‍ය රාජයා පිළිබඳ තොරතුරු, මහියංගන වෛත්‍ය රාජයාගේ ඓතිහාසික චර්ඪනය, පැරණි ගම්වල නම්, ස්ථාන නාම, පුද්ගල නාම, කඳු හා පර්වත පිළිබඳ තොරතුරු ආදිය පිළිබඳ කරුණු අන්තර්ගත වන නිසාය. ඒවා පිළිබඳ ගවේෂණය කරන්නෙකුට සමන්තකුට වණ්ණනාව හස්තසාර ග්‍රන්ථයක් වේ. මේ සියලු තොරතුරු සපයන සමන්තකුට වණ්ණනාවේ අන්තර්ගත තොරතුරු මෙසේ සම්පිණ්ඩනය කර දැක්විය හැකිය.

අන්තර්ගතය

1-3 ගාථා- තුනුරුවන් වැදීම

තුනුරුවන් වන්දනා කිරීම සඳහා රචිත මෙම ගාථා වර්තමානයේ බොහෝ දෙනා විසින් නමස්කාර ගාථා වශයෙන් ද භාවිත කරනු ලැබේ.

4-6 ගාථා - සමාරම්භය

සමන්තකුළ වර්ණනාව සාදර සිතින් යුතුව ඇසියයුතු බව හා එසේ ඇසීමෙන් ඇතිවන ආනිශංස පිළිබඳ විස්තරයක් මෙහි ඇතුළත් වේ.

බුද්ධ වර්තයේ සුවිශේෂී අවස්ථාවක් වර්ණනා කිරීම සමන්තකුට වණ්ණනාවේ අරමුණ නිසා සිද්ධාර්ථ කථා පුවතේ සිට විස්තර කිරීම ආරම්භ කොට තිබේ. ඒ අනුව සිද්ධාර්ථ වර්තයේ සිදු වූ සුවිශේෂී අවස්ථා නිරූපණය කිරීමට ප්‍රථම දස පාරමිතා සම්පූර්ණ කොට කුසිත දිව්‍ය ලෝකයේ උප්පත්තිය ලැබූ බෝසතාණන්ට බුදුවීම සඳහා දෙව් බඹුන් විසින් ආරාධනා කිරීම 7-10 ගාථාවලින් සිදු කොට ඇත. පස්මහ බැලුම් බැලීම, කිඹුල්වත් පුර වර්ණනාව, සුද්ධෝදන හා මහාමායා දේවි වර්ණනා කිරීම, සිහින දකිමින් මව්කුස පිළිසිඳ ගැනීම, දස එකඩ මසක් ඇවෑමෙන් මහාමායා දේවියදෙව්දහ නුවරට යාමට පිටත් වීම, අතරමග ලුම්බිනි සල් උයනේ දී සිද්ධාර්ථ කුමාරෝත්පත්තිය හා පියුම් හතක් මතුපිට ඇවිද ගොස් අභීත සිංහනාදය පැවැත්වීම 11-37 ගාථාවලින් වර්ණිතය.කුඩාකළ කෙළි දෙලෙන් පසුවීම සොළොස් වියට පා තැබූ අවස්ථාවේ කුමරුන් පෑ ශිල්පය, සරණ මංගල්‍යය, යශෝධරා දේවිය වර්ණනා කිරීම හා රාජශ්‍රීය අනුභව කිරීම 38-53 ගාථාවලින් විස්තර වේ. උයන් ක්‍රීඩා කිරීම, සතර පෙරනිමිති දැකීම, කිසාගෝතමිය නිබ්බුත පද කීම, රාහුල කුමාරෝත්පත්තිය, නළගනන්ගේ නැටුම් හා විප්‍රකාර දැක සසර කලකිරී රාහුල කුමරු දැක කන්ටක අසු හා ඡන්ත ඇමතියා සමග මාළිගයෙන් පිටත් වීම, දෙව් බඹුන් විසින් පුදනු ලැබීම හා කන්ටක අසු අනෝමා ගං තෙරෙන් එතෙරට පත්තා කසි සඵ ඉවත් කොට කෙස් සිඳ එම කෙස් වැටිය උඩට විසිකොට බුදුබව ප්‍රාර්ථනා කිරීම හා එම කෙස් සක් දෙව් රජුන් දෝකින් ගෙන මැණික් සෑයක් සාදා එහි තැන්පත් කිරීම ආදී විස්තර 54-98 ගාථාවලින් වර්ණිතය.

සටිකාර මහා බ්‍රහ්මයා විසින් කරන ලද අටපිරිකර පූජාව හා එම කසාවත් පෙරවීම, කසි සඵ බඹලොවට ගෙනගොස් සෑයක් බැඳීම, අඹ උයනේ සත් දිනක් විවේක සුවයෙන් සිටීම, දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයෙන් හා අසු අනු ව්‍යංජනයෙන් හොබවමින් රජගහ නුවරට සම්ප්‍රාප්ත වීම යන කරුණු 99-105 ගාථාවල අඩංගුය. 106-125 ගාථාවලින් විස්තර වන්නේ මුත්තනසේ දුටු රජගහ නුවර වැසියෝ “මේ වන්ද්‍රයාය, සුර්යයාය, අණංගයාය, විෂ්ණුය, ශක්‍රයාය, බ්‍රහ්මයාය, නැතහොත් පාරමී දම් පිරු මහෝත්තමයෙක්” යැයි තර්ක විතර්ක කිරීමය. 126-133 ගාථාවල ප්‍රථම වරට පිඬු සිඟා ගොස් ලත් ආහාරය පාණ්ඩව පර්වත පාමුල හිඳ වළඳා විවේක ගෙන බිම්සර රජුට ප්‍රතිඥා දී උරුවෙල් දනව්වට ගොස් සය අවුරුද්දක් තිස්සේ දුෂ්කර ක්‍රියාව කිරීම පිළිබඳ තොරතුරු අන්තර්ගතය. 134-156 ගාථාවලින් කියවෙන්නේ මධ්‍යම ප්‍රතිපදාවෙන් යුක්තව වැඩසිටිනා අවස්ථාවේ සුජාතා සිටු දියණිය පැමිණ කිරිපිඬු පූජා කිරීම, සොත්ථිය බමුණා විසින් පිළිගන්වන ලද කුසතණ අට මටක් කොට බෝ මුල සැලීමෙන් පසු පොළොව පලාගෙන නැගී තුදුස්රියන් පමණ වූ වජ්‍රාසනය දැක දැඩි අධිෂ්ඨානශීලී සිහින් යුතුව මාගේ ඇට, මස්, ලේ, නහර ආදිය වියළී ගියත් බුදු වී මිසක නොනැගිටිමී යන උදාරතර අධිෂ්ඨානයෙන් යුක්තව ඒ වජ්‍රාසනය මත හිඳ බෝ රුකට පිට දී වැඩ හිඳීම විස්තර කෙරේ.

දස දහසක් ලෝක ධාතුවෙහි සිටින්නා වූ දෙවියෝ ද, බ්‍රහ්මයෝ ද, නාගයෝ ද, සිද්ධ විජ්ජාධර ආදී නොයෙක් සත්වයෝ ද බෝ මැඩට අවුත් සිද්ධාර්ථ තවුසාට පූජා සත්කාර කළආකාරය පිළිබඳ තොරතුරු 157-197 විස්තර වේ. මෙහිදී නොයෙක් බඹ සුර අසුර ආදීන්ගේ නාමලේඛනයක් ඉදිරිපත් කර ඇති ආකාරය ද දැකිය හැකිය. මේ ගාථා අතර ඇති එක් ගාථාවක සඳහන් වන්නේ ශක්‍ර දේවෙන්ද්‍රයාගේ

විණා වාදකයා වූ පඤ්චසිඛ ද මෙතැනට පැමිණ විණා වාදනය කළ බවය.¹² ඔහු සිද්ධාර්ථ තවුසා බුද්ධත්වයට පත් වූ පසු ද බුදුරජුන්ගේ ගඳ කුටිය අසලට පැමිණ විණා වාදනය කළ කෙනෙකි.¹³ එසේ ම නොයෙක් දෙව්වරු, දිව්‍යාංගනාවෝ ආකාශයේ ඉහළින් පැමිණ ගායනා කරමින් මල් විසුරුවා සිද්ධාර්ථ තවුසාට ආශිර්වාද කළ අයුරු ද විස්තර වේ. එසේ විසුරුවන ලද මල් සිද්ධාර්ථ තවුසා සිටි බෝ රූක ඉහළින් වියනක් සේ පිහිටි බව සඳහන් වේ.¹⁴

198-392 දක්වා ගාථා 200 කින් පමණ විස්තර වන්නේ මාර පරාජය හා බුද්ධත්වය අවබෝධ කර ගැනීම පිළිබඳ කථා පුවතයි. වසවර්ති මාරයා අනෙකුත් මාර සේනාව සමග සිද්ධාර්ථ තවුසා වෙත පැමිණ එතුමන් විනාශ කර දැමීම සඳහා කුමන්ත්‍රණ කිරීම මෙම ගාථා තුළ අන්තර්ගත වී ඇත. එහි දී සුලඟ, වැස්ස, ගිනි අඟුරු, ගල්, ආයුධ, උනු අළු, උනු වැලි, උනු මඩ, සනාන්ධකාරය, චක්‍රායුධය ආදී නොයෙක් ආයුධවලින් දමා ගැසීම මෙන් ම නත් වෙස් ගෙන බිය වැද්දීම ආදී එකොළොස් ආකාර කුමන්ත්‍රණ පිළිබඳ තොරතුරු අන්තර්ගතය. මේ එකොළොස් ආකාර වූ ආයුධ රැගෙන එන ලද්දේ එක් එක් මාරයා විසිනි. ඒ සියලු දෙනාගේ ක්‍රියාකාරකම් පිළිබඳ ව වෙන වෙන ම විස්තර කර ඇති අයුරු දැක ගත හැකිය. මේ සියල්ලකට ම සාර්ථක ව මුහුණ දුන් සිද්ධාර්ථ තවුසා ඒ මර සේනාව විද්වංසනය කිරීම වර්ණනා කරන්නේ සිත් ගන්නාසුළු ආකාරයෙනි. මාරවිජයකථා නමින් වර්ණනා කර ඇති සෑම කථා පුවතක් අවසානයේ ම මාරයාට පවසන්නේ තමා නරපුරුෂයන් දමනය කරන තැනැත්තෙක් නිසා තමන්ට වදින පුදන ලෙසය. එහෙයින් ම ඔහුට පිහිට වූයේ යැයි ද ප්‍රකාශ කර තිබේ. එකොළොස් ආයුධයන්ගෙන් පරාජයට පත් කරන්නට නොහැකි වූ මාරයා අවසානයේ පවසන්නේ “නුඹ සිටින පර්යංකය මා සතුය. එබැවින් ඔතනින් ඉවත්වන ලෙසය.”¹⁵ මින් පසු දෙදෙනා අතර සංවාදයක් පවති

“මේ පර්යංකය ලබා ගැනීමට පාරමී දම් පිරිය යුතුය. ශීර්ෂාදී දානයෝ කළයුතුය. ඔබගේ සාක්ෂිකරුවෝ කවරහුද?”¹⁶

මෙසේ කී විට මාරයා පවසන්නේ “තාපසය, මේ මාගේ සියලු පිරිස ඊට සාක්ෂිය.”¹⁷

ඉන්පසු එක් එක් මාර සේනාව විසින් “මම සාක්ෂි වෙමි” මම සාක්ෂි වෙමියි” පවසනවාත් සමග පොළොව පැලීම සිදුවිය. මෙය දුටු මාරයා ඔබ මේ පර්යංකය සඳහා දානාදී පාරමිතාවන් පිරුවේ නම් ඊට සාක්ෂි මොනවාදැයි ඇසීය. එවිට තවුසා තමන්ට සවේනනික දෙයක් නොමැති බවත් අවේනනික මහ පොළොව ඊට සාක්ෂි යැයි කියා “ජාති ජාතික් තමා විසින් කරන ලද දානාදී පාරමිතාවන්හිදී කම්පා වූ මහ පොළොව අද කම්පා නොවන්නේ කුමක් නිසාදැයි” විමසනවාත් සමග මහී කාන්තාව අවුත් ඊට සාක්ෂි දැරුවාය.¹⁸ මේ ආශ්චර්යය දුටු මාරයා හා මාර සේනාව හිස් ලූ ලූ අත දිවූහ. මෙම කථා පුවත වර්ණනා කර ඇති ආකාරය අනුව කියවන පාඨකයාගේ සිත් තුළ ඇදෙන්නේ නාට්‍යයක අවස්ථාවකි. දෙදෙනා අතර සංවාදාත්මක ආකාරයෙන් විස්තර වී ඇති කථා පුවත තුළ මාරයා කෙතරම් බිහිසුණු කෙනෙකු ලෙස හැසිරුණත් සිද්ධාර්ථ තවුසා තුළ තිබුණු නිවුණු බව, කුළුණුබර ස්වභාවය හා අවිහිංසාව පිළිබඳ කියවන විට ඇති වන්නේ අද්භූත, ආශ්චර්ය මෙන් ම ශාන්ත රසයකි.

393-469 ගාථා බුද්ධත්වය ලබා ගැනීම හා සත් සතිය ගත කිරීම

බෝධි දාම රාජයන් මූලයේ දී පුබ්බේනිවාසානුස්ති, චුතුපපාත හා අසවක්ඛය යන ත්‍රිවිධ ඥාණයේ අවබෝධයෙන් ලොවුතුරා සමාසක් සම්බෝධියට පත්වීම හා “අනේකජාති සංසාරං” ආදී ගාථාවෙන් අතීත සිංහනාද පැවැත්වීම වර්ණනා කර ඇත. ඉන්පසු බෝධි මූල වජ්‍රාසනයේ වැඩ සිටිමින් තමන් විසින් අවබෝධ කරගත් ධර්ම මෙනෙහි කරමින් වැඩ සිටීම, අනිමිස ලෝචන පූජාවෙන් බුද්ධත්වය සඳහා පිහිට වූ බෝ රූක දෙස සතියක් බලා සිටීම, බෝ මැඩටත් අනිමිස ලෝචන පූජාව පැවැත් වූ ස්ථානයටත් අතරමැද දෙවියන් විසින් මවන ලද රුවන් සක්මණෙහි සක්මන් කිරීම, බෝ මැඩට වයඹ දෙසින් දෙවියන් මැවූ රුවන් ගෙය වැඩ හිඳිමින් ධර්මය මෙනෙහි කිරීම, අජපාල නුගරූක මූල වැඩ හිඳිමින් කාම නැමති දැලෙහි පටලවා ගැනීමට උත්සහ කළ තන්හා, රතී, රගා යන මාර දූවරුන් විසින් කරන ලද අනාග ධූමි කෙරෙහි අශාවක් නූපදවා ඔවුන් දමනය කිරීම, (මෙහිදී එක් එක් මරගණන් සමග සංවාදාත්මක ස්වරූපයෙන් කරුණු අවබෝධ කරදීම සිදු කොට ඇත.)¹⁹ මිදෙල්ල රුක් මූල වැඩ සිටි බුදුරජුන් වැස්සෙන් ආරක්‍ෂා කිරීම සඳහා පැමිණි මුදලිඳු නා රජුගේ පූජෝපහාරයන් ලැබීම, කිරිපළු නුග රූක මූල වැඩ සිටීම යන සත් සතිය ගත කළ ආකාරය මේ ගාථාවන්ගෙන් වර්ණිතය.

470-476 ගාථා - තපස්සු හල්ලික වෙළඳුන්ගේ මී පිඬු පූජාව

සුජාතා සිටු දියණිය විසින් බෝධි සත්වයන් වහන්සේට පිළිගැන් වූ කිරිපිඬු හතළිස් නව පිඬක් කොට වැළඳූ පසු කිසිදු ආහාරයක් ගත් බවක් සඳහන් නොවේ. ආහාර කිසෙත් තොරව සිටි බව සමන්තකුට වණ්ණනාවේ ද සඳහන් කර ඇත. “ආහාර කෘත්‍යාදියෙන් තොර වූ විමුක්ති සුවය පමණක් අනුභව කරමින් පිණා ගිය ශරීර අවයවයන්ගෙන් සමන්විත සර්වඥයන් වහන්සේ සත් සතියක් ගත කළහ.”²⁰ ඒ අනුව බුද්ධත්වය අවබෝධ කිරීමෙන් පසු උන්වහන්සේට ප්‍රථම දානය පිළිගැන්වූයේ තපස්සු හල්ලික යන දෙසොහොයුරන් බව කියවේ.²¹ දන් පිළිගන්වා අවසානයේ බුදුන්ගෙන් දහම් අසා ප්‍රථමයෙන් බුදුන් දහම් සරණ ගිය ද්වේ වාචික (බුදුන් දහම් පමණක් සරණ ගිය බැවින් මේ නම යෙදේ) උපාසකවරු දෙදෙනා වූහ. මොවුන්ට වැඳුම් පිඬුම් කිරීම සඳහා යමක් ඉල්ලූ විට හිස පිරිමැද දුන් කේස ධාතුන් වහන්සේලා රැගෙනවිත් ත්‍රිකුණාමලයේ තිරියාය ගමේ පර්වතයක් මුදුනේ සැයක් බැඳ එහි තැන්පත් කළහ. එය පසුකලෙක ගිරිහඬු සැය නමින් හඳුන්වා ඇත. මේ කතා පුවත ඉහත සඳහන් ගාථාවලින් වර්ණනා කර ඇත.

477-507 ගාථා - ධර්මය මෙනෙහි කිරීම හා ප්‍රථම ධර්ම දේශනය

බුද්ධත්වය අවබෝධ කිරීමෙන් පසු තමන් අවබෝධ කරගත් ධර්ම නැවත නැවතත් මෙනෙහි කළ උන්වහන්සේට වැටහුනේ “මේ ධර්මය ඉතා ගැඹුරුය, රාග, ද්වේශ ආදීන්ගෙන් යුත් ප්‍රජාවට වතුරාර්ය සත්‍යය ධර්මය දේශනා කරන විට ඔවුන් තේරුම් නොගතහොත් මට වෙහෙසත්, ක්ලාන්තියත් ඇතිවිය හැකිය. උඩුගම බලා යා යුතු මේ ගමන දුකසේ දැකිය යුතුය. එහෙත් අවිද්‍යාසංඛන්ධයෙන් වැසුනා වූ ප්‍රජාව මෙය නොදක්නාහුය.”²² මේ සිතිවිල්ල පහළ වෙනවාත් සමග සහම්පති මහා බ්‍රහ්මයා බුදුරජුන්

වෙත පැමිණ දහම් දෙසන්නට ආරාධනා කිරීම, ධර්මය දේශනා කළ යුත්තේ කවුරුන්හට දැයි විමසා බැලීම, ආලාර කාලාම හා උද්දකරාමපුත්ත මියගොස් ඇති බව දිව නැණින් දැකීම, කොණ්ඩඤ්ඤ ආදි පස්වග මහණුන් ඉසිපතනයේ ඇති බව දැන එහි වැඩම කිරීම, පස්වග මහණුන් ඇති එ අට කෙළක් බ්‍රහ්මයින්ට හා අසූ කෙළක් දෙවියන්ට ධර්ම වක්‍රය දේශනා කිරීම හා වස් කාලය එළඹ ඇති බැවින් ඉසිපතනාරාමයේ ම වස් විසීම, යස කුල පුත්‍රයා ඇතුළු පණස් හතර දෙනෙක් යහළුවන් පැවිදි කරවීම, ප්‍රථම රහත් හැටනම ධර්මදූත මෙහෙවරෙහි යෙදවීමෙන් ප්‍රථම ධර්ම දූත පිරිස ආරම්භ කිරීම, තමන් වහන්සේ උරුවෙල් දනව්වට වඩින අවස්ථාවේ හද්දවග්ගිය කුමාරවරුන්ට දහම් දෙසීම යන තොරතුරු මෙහි අන්තර්ගතය.

508-545 ගාථා - ප්‍රථම ලංකා ගමන

සමන්තකූට වණ්ණනාවේ විස්තර වන අන්දමට බුදුරජුන් උතුරු කුරු දිවයිනට පිඬු පිණිස වැඩම කොට මනරම් දිය දහරින් යුත් හිමාල ප්‍රදේශයේ අනෝතත්ත නම් විල් තෙරට පැමිණ පිණ්ඩපාතය වළඳා අවසානයේ "මම ජීවමානව වැඩ සිටින්නේ ටික කාලයකි. අනාගතයෙහි මාගේ ශාසනය පවතින්නේ ලක්දිවය. එහෙත් දැන් එහි යක්‍ෂ උවදුරු ඇති හෙයින් එය දුරු කළ යුතුය." යනුවෙන් සිතා ලක්දිවට පැමිණීම සඳහා පිටත් වූ අයුරු විස්තර කෙරේ. මේ සිදුවීම සිදු වූයේ බුද්ධත්වයෙන් නම වෙනි මාසයේ දීය. එසේ ලක්දිවට වැඩම කොට ලග්ගල, ලොග්ගල, කරඹගල, යක්දෙස්සාගල, දිඹුලාගල, කුරගල, මාරගල, මිහින්තලාගල, රිටිගල, පූතිජලගල, (කුණුදිය පර්වතය) බලගල, මහමුහුණුගල, යහන්ගල, කුන්කුළුගල යන ස්ථානයන්හි සිටි යක්‍ෂයෝ ඔවුනොවුන් හේද හින්න වී රොස් පරොස් බස් කියමින් සංග්‍රාමයට අවුත් බිත්තැන්නේ වූ (මහියංගන ප්‍රදේශය) මහා නාග වනයට රැස් වූහ. මේ අවස්ථාවේ ඔවුන්ට අනුකම්පා කළ බුදුරජුන් ප්‍රථමයෙන් වැස්ස, අදුර, වාත, සීත යන සිව් භූතයන් මවා හය ගත්වා නැවත අහස දානය දී අහසින් බැස එලසමවතට සමවැදී ගිනිදැල් විහිද වූහ. එයින් බියට පත් වූ යක්‍ෂ සේනාව ඒ මේ අත දුවමින් ගිරි දිවයිනට පළවා හැර දිව්‍ය බ්‍රහ්ම ආදීන්ට දහම් දෙසූ පුවත මෙම ගාථාවලින් විස්තර කෙරේ.

දහම් ඇසූ සුමන දිව්‍ය රාජයා සෝවාන් ඵලයට පත් වූ පුවත ද මෙහි ඇතුළත්ය. ඒ අනුව ලක්දිව දී ප්‍රථමයෙන් ආර්ය ශ්‍රාවක තත්වයට පත් වූ තැනැත්තා සුමන සමන් දිව්‍ය රාජයාය. ඔහු බුදුන්ගෙන් ලබාගත් කේසධාතු නිධන් කොට සත්රියන් මිණි සෑයක් කළ පුවත හා එම සෑය පසුකාලීනව සරභු මහ රහතන් වහන්සේ විසින් විතකයෙන් ලබාගත් ශ්‍රීවා ධාතුව තැන්පත් කොට දොළොස් රියන් කොට සෑදූ වූ පුවත විස්තර කෙරේ. වූලාභය රජු රියන් 32ක් හා දුටු අබා රජු 64 රියන් කොට තැන වූ අයුරු කවදුරටත් විස්තර වේ.

545-552 ගාථා - නැවත දඹදිවට වැඩම කිරීම

යක්‍ෂ දමනයෙන් පසු උන්වහන්සේ නැවතත් උරුවෙල් දනව්වට වැඩමකොට තුන් බෑ ජටිලයන් තුන්දහස් පන්සියයක් දෙනාට දහම් ඇස ලබා දී නිවන් අවබෝධ කරවීම කෙටියෙන් දක්වා ඇත. ඉන්පසු රජගහ නුවරට වැඩම කොට බිම්බිසාර රජුට දහම් දෙසා එතුමන් විසින් කරවන ලද

වේළුවනාරාමයේ දෙවෙනි තුන්වෙනි හා සිව්වැනි වස් එහි වාසය කොට එම ප්‍රදේශයේ බොහෝ දෙනාට දහම් අවබෝධ කරදුන් අයුරු විස්තර කෙරේ. එසේ ම පස්වෙනි වස විසීම සඳහා සැවැත් නුවර තෝරාගත් අයරු 552 වෙනි ගාථාවෙන් විස්තර වේ.

553-613 ගාථා- දෙවන ලංකා ගමන

බුදුරජාණන්ගේ දිනවරියාවෙහි එක් අංගයක් වන්නේ අළුසම් වේලෙහි ලොව බලා කාට හෝ පිහිට වීමය. ඒ අනුව පස්වෙන වස නිමවා සිටි උන්වහන්සේ දුටුයේ ලක්දිව නාග ගෝත්‍රික සහෝදරයන් දෙදෙනෙකු වූ වූලෝදර (කුඩා උදරයක් ඇති) හා මහෝදර (මහත් වූ බඩක් ඇති) අතර ඇති වන්නට ගිය යුද්ධයයි. එතැනට තමන් වහන්සේ වැඩියේ නම් බොහෝ දෙනෙකුට සෙත සැලසෙන බව දැක සමීද්ධි සුමන දිව්‍ය රාජයා විසින් උදුරා ගන්නා ලද කිරිපළ රුක සේසත් කොටගෙන නක දිවයිනට (යාපනය) වැඩිසේක.කැලණියේ රජකළ මණි අක්ඛිත නා රජු යුද පිණිස නක දිවයිනට අවුත් සිටියේය. බුදුරජාණන් වහන්සේ ද ශෝභාමත්ව අහස් ගැබ කුළ වැඩ සිටියහ. උන්වහන්සේගේ ශරීර ශෝභාව හා අනුසස් දැක මණිඅක් නා රජු තෙරුවන් සරණ ගිය උපාසකයෙක් බවට පත්විය. යුද්ධය එයින් මනතර විය. ඉන්පසු බුදුරජාණන්ට තමන්ගේ රාජ්‍යය වන කැලණියට වඩින ලෙස ආරාධනාවක් ද කළේය. ඒ අනුව උන්වහන්සේ නැවත දඹදිවට වැඩමකොට සත්වෙනි වර්ෂයේ දී මාතෘ දිව්‍ය පුත්‍රයා ඇතුළු දෙවියන්ට විජම් (අභිධර්ම) දේශනාව පැවැත්වීය. අටවෙනි වර්ෂයේ දී උන්වහන්සේ දෙවිරම් වෙහෙරේ වස් විසූ බව ද සමන්තකුට වණ්ණනාවේ සඳහන් වේ.

සැවැත් නුවර ජේතවනාරාමය කරවූයේ අනේපිඬු සිටුකුමාරය. එම දෙවිරම් වෙහෙර හා සැවැත් නුවර වර්ණනා කිරීම සඳහා ද සමන්තකුට වණ්ණනාවේ ගාථා විස්සක් පමණ වෙන් වී ඇත.එහිදී සැවැත් නුවර මහත් භෝග සම්පත්තියෙන් අනූන වූ නගරයක් ලෙස දක්වා ඇත. එහි ඇති දෙවිරම් වෙහෙර නොයෙක් සිය ගණන් ශිල්පීන් විසින් කරවන ලද්දක් බව දක්වා ඇති අතර නොයෙක් දිශාවන්ගෙන් පැමිණෙන රහතන් වහන්සේලාගෙන් අතොරක් නැතිව ඇති බව ද විස්තර කරයි. එසේම දෙවිරම් වෙහෙර මළු ද අවට පරිසරය දොඹ, බක් මී, කුඹුක්, ඇසළ, නා, මී අඹ, සපු ආදී නොයෙක් වෘක්ෂයන්ගෙන් සමන්විත මනරම් පරිසරයක් බව ද, දෙවි, බඹ, අසුර, නර, උරග, සෘෂි, සිද්ධ විද්‍යාධර ආදී දිව්‍ය ජන සමූහයාගෙන් ගැවසීගත් ස්ථානයක් ලෙස ද මහත් අභිරුචියෙන් හා ගෞරවයෙන් යුක්තව වර්ණනා කර ඇති අයුරු මේ ගාථාවලින් දැකිය හැකිය. මෙකී වර්ණනාව කරන විට එය මිහිකතගේ හිස මත පිහිටි රන් රුවනින් අලංකාර වූ විශාල කිරුලක් මෙන් ද, ශ්‍රියා කාන්තාවට පොළො තලයෙහි වාසස්ථානය සඳහා ඉදි වූ සක් දෙවි රජුන්ගේ අමරාවතී නගරය මෙන් ද, කුවේර රාජයාගේ වාසස්ථානය වූ ආලකමන්දාව මෙන් ද බබළන බව පෙන්වා දී තිබේ.²³

614-784 ගාථා - තෙවන ලංකා ගමන

මණිඅක්ඛිත නා රජුගේ ආරාධනාව කුළුණින් පිළිගත් බුදුරජාණන් වහන්සේ බුද්ධත්වයෙන් අටවෙනි වර්ෂයේ දී නැවත ලක්දිවට පැමිණීමට තීරණය කළහ. මණිඅක් නා රජු බුදුරජාණන් ප්‍රධාන පන්සියයක් රහතන් වහන්සේලාට වැඩ සිටීම සඳහා මනරම් මන්දිරයක් ඉදිකළ බව කියවේ. මේ ගමනට

සාරිපුත්ත, මොග්ගල්ලායන, මහාකාශ්‍යප, උපාලි, අනුරුද්ධ, උපවාන, බක්කල, අංගුලිමාල, රාහුල, හද්දිය, කොණ්ඩඤ්ඤ, අස්සජ, සීවලී, කුමාර කාශ්‍යප, පුණ්ණ, සොණ, සොහිත, රෙවත, වංගීස, නන්ද, භාරද්වාජ, යනා දී ප්‍රමුඛ පෙළේ රහතන් වහන්සේලා වැඩි බව සමන්තකුට වණ්ණනාවේ විස්තර වේ.²⁴ උන්වහන්සේ රහතුන් සමග අහසින් වඩින අවස්ථාවේ දෙව්, බ්‍රහ්ම, අසුර ආදීන් වැදුම් පිදුම් කළ බවත් ඔවුන්ට නොයෙක් ආකාරයෙන් දම් දෙසා පෙළහර පෑ තොරතුරුත් මෙහි අන්තර්ගතය. ලක්දිවට වැඩි උන්වහන්සේ කැලණි තොටෙන් නා පිරිසිදු වී මල් අතුරා කරන ලද මණ්ඩපයෙහි වැඩ හිඳ දන් වළඳා නා රජුන් ප්‍රධාන නාග ගෝත්‍රිකයන්ට දම් දෙසා ඔවුන්ගේ පුජා සත්කාර ලබමින් වැඩ සිටි සේක. මේ අවස්ථාවේ සමනල ගලින් පැමිණ සිටි සුමන සමන් දිව්‍ය රාජයා බුදුරජාණන් වහන්සේ සමීපයට පැමිණ ඇදිලි බැඳ “ස්වාමීනි භාග්‍යවතුන් වහන්ස, සකල ලෝකයාට ම හිත වැඩ පිණිස පහළ වූ ඔබ වහන්සේ නයින්ට වැඩ පිණිස මෙහි පැමිණියා සේම අපටත් වැඩ පිණිස ලංකාංගනාවගේ මුදුන් මල්කඩක් බඳු වූ මෙයින් පෙර දිශාවෙන් පෙනෙන සමන්තකුට පර්වතයට වැඩ මාගේ භවනයෙහි ඔබ වහන්සේගේ ශ්‍රී පාද රශ්මියෙන් අතිශයින් පවිත්‍ර වූ පා සටහනක් කළ මැනව” යි ආරාධනා කළේය.²⁵

723-796 ගාථා සමන්තකුට වණ්ණනාව

ග්‍රන්ථයෙහි ප්‍රධාන අරමුණ වන සමන්තකුඵ පච්ච වැණුම ආරම්භ වන්නේ මෙතැන් පටන්ය. නිල්වන් වූ ඝන වනාන්තරයෙන් යුත්, මහවැලි, කැලණි, වළවේ, කළු යන සිව් මහා ගංගා සඳහා ජල ධාරාවක් වූ මේ වනාන්තරය අවට පර්වත පිරිවරා සිටින්නේ රජු පිරිවරා සිටින ඇමති සමූහයා මෙන් ය. මහවැලි නදිය වර්ණනාව හා අවට පරිසරය වර්ණනාව සඳහා යොදාගෙන ඇති අලංකාරය සිත් ඇද ගන්නා සුළුය. “ලංකාංගනාවගේ උර තලයෙහි බබලන විශාල මුතුහරක් වැනි සිහිල් දිය දහරින් පිරුණු ජනයාගේ නෙත් සිත් පැහැර ගන්නා වූ අතිශයින් සිත්කළු වූ ලංකා තලය මත පිහිටියා වූ මහවැලි නදියත්, ඒ මහවැලි නදිය ආසන්නයෙහි රමණීය පෙදෙසක දිගින් තුන් යොදුනක් හා පළලින් සිව් ගව්වක් පමණස්ථානයෙහි නෙත් අලවන දිය පාරවල් හා මත් වූ බමර සමූහයාගේ හා පක්ෂීන්ගේ ගීතමය නාදයෙන් විවිත්‍ර වූ මහාමේඝවන නම් වනයක් විය”²⁶ මෙහි කියවෙන අන්දමට මනාකොට පිපුණා වූ පුෂ්ප රාශියෙන් යුත් මේ පර්වතය අවට නොයෙක් භාංග සමූහයාගෙන් ගැවසී ගත් ස්ථානයක් වශයෙන් ද හඳුන්වා ඇත. කකුලු, කැසුබු, මැඩි, කොක්, හංස, විල්ලිහිණි ආදී ජලවර සතුන් ද මාග, දිව්, ගෝණ, ඉත්තෑ, හාවුන්, හිවලුන්, උරු, එණිමාග (මුවන්ගෙන් අනර්ඝ වූ මුව විශේෂයකි) හුන අපුළු, වඳුරු, ගව, මහිෂ ආදී වනවර සතුන්ගෙන් ද ගැවසී ගත් මේ පච්ච අලංකාරවත් ලෙස බබලන බව ද විස්තර කෙරේ. වනය තුළඅරළු, මී, නුග, ලුණුවරණ, බෝ, කොළොම්, බක් මී, කොස්, නෙල්ලි, පළොල්, බුළු, සියඹලා, දෙල්, කුඹුක්, පුවක්, හොර, තිඹිරි, දිඹුල්, අඹ, සල්, සපු, කිතුල්, නා, මීදෙල්ල, කොබොලිල, ඇටඹ, කොහොඹ, නාරං, ඇට කෙසෙල්, උක්, වදකන, ලබු, ආදී ගස් කොළන්වල නාම ලේඛනයක් ද මෙහි දක්වා ඇති අතර එයින් වනස්පති (විශාල ගස්) වාක්ෂවලට අධිගෘහිත දෙව් දේවතාවුන් ද නිතර ගැවසී සිටින බව දක්වයි.

මින්පසු විස්තර කරන්නේ බුදුරජුන්ගේ ශ්‍රී පාදය පිළිබඳ ය. උන්වහන්සේ උපන් වේලාවෙහි දෙපතුලෙන් සත් පියුම් පිට ඇවිදීම, කාලදේවල (අසිත) තවුසාගේ හිස මතුපිට දෙපතුල් පිහිටීම, සිය පිය

රජු එතුමාගේ දෙපතුල් හිස තබා සතුටු කඳුළු වැගිරීම, රුවන් සක්මන් කෙළවර මේරු පර්වතය නැමී ඒ දෙපතුල් පිළිගැනීම, පිරිහී ගිය ආයුෂ ඇති සක් දෙවිදුට ඒ දෙපතුල් වැදීමෙන් දෙව්ලොව පරමායුෂ ලැබිය යන ආශ්වර්‍ය සිද්ධි විස්තර කරයි. නර්මදා නදිය මුහුදට ගලා බසින තැන පිහිට වූ ශ්‍රී පාදය, සවිචක තවුසාගේ ආරාධනයෙන් සවිචබද්ධ පර්වතයෙහි සිරිපා සටහන් පිහිටුවීම හා යෝනක දේශයේ ශ්‍රී පාදය පිහිටුවීම සිදු කළාක් මෙන් ශ්‍රී පාදස්ථානයෙහි ද සිරිපා ලකුණ පිහිටුවන ලෙස සුමන සමන් දිව්‍ය රාජයා ආරාධනා කිරීම ද විස්තර වේ. එම ආරාධනය පිළිගත් ලෝකස්වාමී වූ බුදුරජාණන් වහන්සේ බුද්ධත්වයෙන් අටවෙනි වර්ෂයේ දී වෙසක් පුනු පොහෝ දින මහ රහතුන් හා දෙවියන් සහිත ලෝකයා වන්දනාමාන කරද්දී සමන්තකුට පර්වතයෙහි සිරිපා සලකුණ පිහිටුවීම දක්වයි. ඒ අවස්ථාවේ දී අකාල මේස හා රන් රුවන් මල්දම් වැසි වැස්ස වූ ආකාරය ද වර්ණිතය. ඉන්පසු බුදුරජාණන් වහන්සේ දිවා විහරණය සඳහා හගවා ගුහා (දිවාගුහාව) නමින් හැඳින්වෙන ස්ථානයට වැඩිසේක.

ඉහතින් සඳහන් කරන්නට යෙදුන සමන්තකුට වණ්ණනාවේ ගාථා 796 න් ගාථා 600 ක් පමණ යොදාගෙන ඇත්තේ බුද්ධ චරිතය විස්තර කිරීම සඳහා බව පෙනේ. මේ නිසා සමන්තකුට වණ්ණනාව කියවන පාඨකයා තුළ ඇති වන්නේ මෙය බුද්ධ චරිත කථාවක් ම වන බවය. පා ලකුණ පිහිටුවීම බුද්ධ චරිතයේ එක් අවස්ථාවක් වුවත් බුද්ධ චරිතය විස්තර කිරීම සඳහා මෙපමණ ගාථා සංඛ්‍යාවක් යොදාගෙන තිබීමෙන් පැහැදිලි වන්නේ සමන්තකුට වණ්ණනා කතුවරයා සමන්තකුළු වැණුම කිරීමට වඩා වැඩි තැනක් බුද්ධ චරිතය වර්ණනා කිරීමට ඉඩ ප්‍රස්තාව ගෙන ඇති බවය. හේන්පිටගෙදර ඤාණසීහ හිමියන් දක්වන්නේ මෙය සමන්තකුළු වැණුමකට වඩා බුද්ධචරිත වර්ණනාවක් ලෙසය.²⁷

මෙහි දී මූලසිට 400 වෙනි ගාථාව දක්වා එන ගාථාවන්හි 1-4 ගාථා මාලිනී විරිතෙන් ද, (අතිශක්චරී) 5-400 පද්‍ය ශ්ලෝක ඡන්දසෙන් ද වර්ණනා කර ඇත. (320, 334, 400 යන ගාථා පමණක් පාද සයකින් යුක්තය. උපමා, රූපක, දීපක හා ස්වභාවෝක්ති වැනි අර්තාලංකාර හා ශබ්දාලංකාර උපයෝගී කරගෙන රචිත මෙහි මාලනී, වසන්තතිලකා, උපජාති, වංසට්ඨ, සීඛරණී, ඉන්ද්‍රචුප්‍රා, භූෂංගප්පයාත, ශාර්දූල වික්‍රිඩිත, සුග්ධරා වැනි වෘත්ත ද, ශක්චරී. අති ශක්චරී. ශ්ලෝක, ජගති, ත්‍රිෂ්ටුභ්, අතිදෘෂ්ටි. ප්‍රකෘති ආදී ඡන්දස් ද අන්තර්ගතය.

මෙම ගාථා රචනා කිරීමේ දී අවශ්‍ය කරන ඓතිහාසික හා ශාසනික තොරතුරු සපයාගෙන ඇත්තේ ත්‍රිපිටක, අටුවා, ටීකා. ග්‍රන්ථවලින් මෙන් ම පසුකාලීනව රචනා වූ මහාවංස, දීපවංස, වැනි කෘතිවලිනි. බුද්ධචරිතය පිළිබඳ තොරතුරු මහාබෝධිවංස, ථූපවංස, ජනකාලමාලී, ජනවර්ත වැනි කෘතිවල ද දක්නට ලැබෙන අතර ඒවායෙහි පරමාර්ථය වී ඇත්තේ ද යම් කිසි ස්ථානයක් පුද්ගලයෙක් වර්ණනා කිරීමය. එබැවින් සමන්තකුට වණ්ණනාවේ අරමුණ සමන්තකුළු පව්ව විස්තර කිරීම වුවත් ඒ සඳහා ද මූලික වූ බුද්ධචරිත වර්ණනාව ඉදිරිපත් කර තිබීම වරදක් නොවේ. මහාවංස දීපවංස හැරුණුකොට අනෙකුත් ග්‍රන්ථයන්හි දක්නට නොලැබෙන බුදුරජුන්ගේ ලංකා ගමනක්‍රය පිළිබඳ තොරතුරු ගවේෂණය කරන්නෙකුට සමන්තකුට වණ්ණනාව අතිශයින් වැදගත් කෘතියක් වන බව පෙන්වා දිය හැකිය.

ඉහතින් සඳහන් කරන්නට යෙදුන බුද්ධ චරිතය, බුදුරජුන්ගේ ලංකා ගමනත්‍රය, සමන්කුඵ වැනුම ආදිය වර්ණනා කිරීම සඳහා උපයෝගී කරගෙන ඇති වර්ණනා චාතුර්යය හා භාෂා ව්‍යවහාරය පිළිබඳ කරුණු ගවේෂණය කිරීමේ දී පැහැදිලි වන්නේ සමන්තකුට වණ්ණනා කතුවරයා තුළ පැවති ප්‍රතිභා ශක්තියයි. එයින් වඩා විචිත්‍රවත් වර්ණනා කිහිපයක් පෙන්වා දිය හැකිය.

1. ජේතවනාරාම වැණුම
2. යක්ෂ දමන වැණුම
3. මහවැලි ගංගා වැණුම.
4. සමනොළ වැණුම

මෙම වැණුම් ඉදිරිපත් කිරීමේදී පැරණි ත්‍රිපිටකයේ දක්නට ලැබෙන ථේර ථේරී ගාථාවල එන පරිසර වර්ණනා සිතියට නැගේ.

සමන්තකුට වණ්ණනාවේ අන්තර්ගත කරුණු විමර්ශණය කිරීමේදී ධර්ම ග්‍රන්ථයක් වශයෙන් ද වැදගත් වේ. මෙම ක්‍රමය පැරණි වංසකථාවන්හි දක්නට ලැබෙන්නකි. තෙවෙනි වර ලක්දිවට වැඩි අවස්ථාවේ මණි අක් නා රජුගේ ආරාධනයෙන් දම් දෙසූ අවස්ථාව කියවන පාඨකයා තුළ ජීවිතයේ ඇති නිසරු බව මෙන් ම තාවකාලික ස්වභාවය මැනවින් අවබෝධ වේ. එහිදී තරුණයාගේ ජීවිතය කෙමෙන් ගෙවෙන අයුරු හා ජීවිතය තණ අග ඇති පිනි බිඳුවක් සේ වන බව දක්වයි. චූලොදර මහෝදර දෙදෙනාගේ යුද්ධය පැවති අවස්ථාවේ ඔවුන්ට දහම් කරුණු මගින් එහි ඇති විපාකය පෙන්වාදෙයි. එකිනෙකාට වෙර කරමින් ඇතිවන ආදීනව පෙන්වා අපායගාමී නොවන ලෙස ද මෙම ත්‍රි කිරීමෙන් වන ආනිශංස පෙන්වා සමගියේ බලය පිළිබඳ කියවෙන කථා පුවත් ද සිත් ඇද ගන්නා සුළුය. යම්කිසි කෙනෙක් තුළ වෛරය, ක්‍රෝධය, ව්‍යාපාදය, මානස ආදිය තිබෙනම් ඔවුන් සර්ප, බළල්, බලු, යක්ෂ, වඳුරු ආදී ජාතිවල උප්පතිත්ය ලබා ඔවුනොවුන් විනාශ වන බවත් පෙන්වා දෙයි. පෙර කවුඩන් හා කොවුලන් අතරත්, වලසුන් හා කොලොම් ගස් අතරත් ඇති වෛරය අද දක්වා ම පැවතෙන්නේ මේ හේතූන් නිසා බව කියවේ.²⁸

මෙසේ සමන්තකුට වණ්ණනාව තුළ අන්තර්ගත වී ඇති තොරතුරු පිළිබඳ කරුණු විමර්ශනයේ දී පැහැදිලි වන්නේ සමන්කුඵ පව්ව වර්ණනා කිරීමේ දී ඊට පසුබිම් වූ මූලික තොරතුරු ද අන්තර්ගත කර ඇති බවය. සමනොළ වැණුම මෙහි මූලික තේමාව වුවත් බුද්ධ චරිතය පිළිබඳ ව ද දීර්ඝ විස්තරයක් අන්තර්ගත නිසා බුද්ධ චරිත කතා රචනා වී අනෙකුත් ග්‍රන්ථ හා සන්සන්දනය කිරීමේ දී සමන්තකුට වණ්ණනාව සුවිශේෂී ස්ථානයක් උසුලනු ලබයි. අන්තර්ගත තොරතුරු අනුව ඓතිහාසික වශයෙන් මෙන් ම සාහිත්‍යයික, සාමාජික, ආගමික, හා සංස්කෘතික වශයෙන් ද වැදගත් වන ග්‍රන්ථයක් ලෙස මෙය පෙන්වා දිය හැකිය.

ආන්තික සටහන්

¹“පශ්චාත් පේටක ප්‍රාග් අවිධිකථා යුගයට අයත් පාලි සාහිත්‍යය”(ශාස්ත්‍රීය ලිපියකි) ඔලිවර් අබේනායක, වැලඹිටියාවේ ශ්‍රී කුසලධම්ම ප්‍රශස්ති ශාස්ත්‍රීය සංග්‍රහය, ඇස් ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ, මරදාන, 2003, පි. 94-99.

²ඌණපුරණ සහිතො මහාවංසො, සංස්. පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත හිමි, ඇම්. ඩී ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, සෑම පරිච්ඡේදයක් අවසානයේ ම ඇත.

³යො යාවිතේ’රඤ්ඤවාසී ගුණාධාර සුධිමතා රාහුලත්ථෙර නාමෙන විස්සුතෙන මහිතලෙ

භුවනොදරම්භි පඤ්ඤාතො රචිමම්ඛර මණ්ඩලෙ
අරඤ්ඤරතනානන්ද මහාතෙරො මහාගණී

ජීවිතං විය යො සන්ථුසාසනස්ස මහාකචි
සාරො සුප්පට්ඨනීසු සන්ථසාගර පාරගු

තස්ස සිස්සො’සි යො විප්පගාම වංසෙක කෙතුනො
ඤාතාගමො’රඤ්ඤවාසී සීලාදි ගුණභුසණො

යො’කා සීහල භාසාය සීහලං සද්දලක්ඛණං
තෙන වෙදෙන ථෙරෙන කතායම්පියසීලිනා

සමන්තකුට්ඨණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඤානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, පි. 85.

⁴Samantakutavannana, ed. C.E. Godakumbura, PTS, London, 1958, pp159.

⁵Norman, K.R., A History of Literature, Wiesbaden, 1983, pp. 159

⁶Samantakutavannana, ed. C.E. Godakumbura, PTS, London, 1958, pp ix.

⁷බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි සාහිත්‍යය, නව මුද්‍රණය, රත්න පොත් ප්‍රකාශකයෝ, කොළඹ, 1999, පි. 250.

⁸යො’යං නගො දිස්සති’තො පුරන්ථා

භුමංගනා මොලිසිරිං වහන්තො

සමන්තකුට්ඨි සමන්තවක්ඛු

ජානාති ලොකො වසතිං මමේ’තං

සමන්තකුට්ඨණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඤානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, පි. 74.

⁹තන්ථ ධම්මං දෙසයිත්වා සන්ථා ලොකානුකම්පකො

උග්ගන්ත්වා සුමනකුටෙ පදං දස්සෙසි නායකො

ඌණපුරණ සහිතො මහාවංසො, සංස්. පොල්වත්තේ බුද්ධදත්ත හිමි, ඇම්. ඩී ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, පරි. 01, ගා. 77, පි. 07.

¹⁰බුද්ධදත්ත හිමි, පොල්වත්තේ, පාලි සාහිත්‍යය, නව මුද්‍රණය, රත්න පොත් ප්‍රකාශකයෝ, කොළඹ, 1999, පි. 389.

¹¹-එම- පි. 389.

¹²සමන්තකුට්ඨණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඤානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, ගා. 162, පි. 15.

¹³දීඝනිකාය, සක්කපඤ්ඤ සුත්තං,

¹⁴සමන්තකුටවණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඥානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, ගා. 175-198, පි. 16-17.

¹⁵-එම- ගා. 364, පි. 31.

¹⁶-එම- ගා. 366, පි. 15.

¹⁷-එම- ගා. 367, පි. 31.

¹⁸-එම-ගා. 371-375, පි. 31.

¹⁹-එම-ගා. 446-467, පි. 41-44.

²⁰ආහාර කිව්වාදි විවජ්ජනස්ස
සුඛානුභොන්තස්ස විමුත්තිජානි
සම්පීණී තංගස්ස ජ්නස්ස තස්ස
ඉච්චචගුං සන්තදිනානි සන්ත
-එම-ගා. 470, පි. 45.

²¹මහාවග්ග පාළි, මහාකඛන්ධක, බු. ජ. මු. 1957, පි. 8.

²²කිච්චේන මෙ අදිගතං හලන්දානි පකාසිතුං
රාග දොස පරෙතෙහි නායං ධම්මො සුසම්බුධො

පටිසොතගාමිං නිපුණං ගම්හිරං දුද්දසං අණුං
රාගරත්තා න දක්ඛිනිති තමොක්ඛන්ධෙන ආවටාති
එම- පි. 10.

²³සමන්තකුටවණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඥානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, ගා. 596-597, පි. 63.

²⁴සමන්තකුටවණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඥානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, ගා. 633-652, පි. 66-68.

²⁵-එම-ගා. 718-722, පි. 74.

²⁶සමන්තකුටවණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඥානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, ගා. 513-515, පි. 51.

²⁷ඥාණසීහ හිමි, හේන්පිටගෙදර, සමන්තකුට කාව්‍යම්, පුරුම මුද්‍රණය, සංස්කෘතික දෙපාර්තමේන්තුව, බත්තරමුල්ල, පි. 01.

²⁸සමන්තකුටවණ්ණනා, සංස්. කිරිඇල්ලේ ඥානවිමල හිමි, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ, 1959, ගා. 578-580, පි. 60.